

at technical high educational establishments. Kharkiv: KNPU G. S. – Skovorodyu, 304.

10. Al-Shabul, I. (2012). The formation of communicative qualities of foreign students in the process of professional activity. Kharkiv, 19.

11. Chauminot, G. (2002). Compréhension orale. Apports et limites du multimédia. FDLM – Clé internationale. Paris, 322, 33.

12. Korotun, O., Tomina, Y. (2015). Modern trends in teaching foreign students in Ukraine. Linguistic Training of Students of Universities of Non-philological Specialities in the Context of Bologna Process and Recommendations of the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment. Odessa, 212–216.

13. Muranova, N. (2004). Pre-vocational training of the aerospace lyceum pupils in the system of “lyceum – higher educational institution”. Kiev, 33.

14. Serheeva, L., Rusanov, H., Iko, I. (2008). Monitoring the professional success of graduates of vocational schools. Kyiv, 7.

15. Danylenko, L., Serheeva, L. (2007). Current approaches to the management of vocational schools. Kyiv, 41.

16. Danilenko, L. (Ed.) (2007). Inclusive school management on the basis of management of educational innovations. Inclusive School: features of organization and management. Kyiv, 128.

17. Tsekhmister, Y. (2002). The theory and practice of pre-professional training of pupils in lyceums of medical specialization at higher educational institutions. Kyiv, 66.

18. Sikorskiy, P. (2001). The problems of defining the criteria of educational assessment. Native school, 8, 3.

19. Osadchaya, T. (2009). On the principles and methods of evaluation of the students' foreign language and culture lessons. News of Lugansk Nat. University that Taras Shevchenko, 8 (171), 90–95.

20. Prikhodko, A. M. (2016). Role kvaziprofessionalnoy activity in the formation of professional communicative competence of foreign students in higher technical educational institutions. Austrian Journal of Humanities and Social Sciences, 39–42. doi: 10.20534/ajh-16-11.12-39-42

Дата надходження рукопису 23.06.2016

Viktorova Lesya, Doctor of pedagogical science, Associate professor, professor, Department of Ukrainian and Classical Languages, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Heroyiv Oborony str., 15, Kyiv, Ukraine, 03041
E-mail: viktorova17@ukr.net

УДК 378.147

РОЛЬ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

© С. П. Гвоздій

Проаналізовано ознаки, функції, переваги, завдання класичних університетів у системі вищої освіти. Обговорюється стан навчання безпечної життєдіяльності у спеціалізованих, технічних та класичних вишах. Надається перевага класичному університету щодо формування культури безпечної життєдіяльності. Пропонується використовувати випускників класичних університетів для здійснення наукової, просвітницької, волонтерської та допоміжної ролі у забезпеченні безпеки країни

Ключові слова: класичний університет, культура безпечної життєдіяльності, студент, охорона праці, освітній процес

There were analyzed the signs, functions, advantages, problems of classical universities in the system of higher education. There was demonstrated the condition of teaching the safe life activity in specialized, technical and classical HEI. There were given the regulatory documents that provide the process of teaching questions on civic safety in higher educational institutions of Ukraine. There are given reasons for possibilities of classical universities that prepare the wide spectrum of specialists of different specialties, for combination of mastering of humanitarian, natural, social, exact sciences with the process of formation of the safe life activity. There were offered the ways of structuring of the process of training the safety specialists. The defense and protection at emergencies and at productive activity is provided by graduates of technical and specialized higher educational institutions. Civic safety as a common safety of population, prophylactic work for guaranteeing the safety in everyday life and routine must be prerogative of graduates of classical universities. The preference in formation of culture of the safe life activity is given to the classical university. There is offered to use graduates of classical universities for realization of scientific, educational, volunteer and supporting role in safety provision

Keywords: classical university, culture of safe life activity, student, labor protection, learning process

1. Вступ

Класичні університети є основою сучасного інституту вищої освіти та однією із форм розвитку співробітництва на світовому освітньому просторі. Це зу-

мовлено тим, що за всіх відмінностей і тонкощів національних державних освітніх стандартів, за всього динамізму та національних особливостей проблем вищої школи залишається незмінним статус класич-

ного університету, його призначення та зміст діяльності в системі освіти будь-якої країни.

Проблеми зростання обсягів споживання, нерівномірного розподілу соціальних благ, збільшення людської популяції не можуть бути вирішені без піднесення на новий, якісно кращий рівень університетської освіти в глобальному суспільстві та розвитку значення інтелектуальної складової в портреті сучасного громадянина, працівника, члена соціуму [1]. «Університет знаходиться на передньому краї боротьби за вирішення основних проблем сучасного світу», – так бачив роль вищої школи для нинішнього суспільства генеральний директор ЮНЕСКО Ф. Майор. «Університети – як «двигуни» вищої освіти – «повинні», у першу чергу, звертатися до глобальних проблем нашого взаємозалежного світу» [2].

2. Постановка проблеми та аналіз літературних даних

Аналіз стану освіти щодо питань безпеки в Україні демонструє, що при наявності Концепції неперервної освіти з безпеки життєдіяльності людини, реалізація заходів щодо її запровадження знаходиться на початковому стані. Це впливає на загальні невтішні цифри щодо виробничого та невиробничого травматизму, дорожньо-транспортних пригод, нечасно наданої першої долікарської допомоги, небезпечної поведінки у повсякденні та під час надзвичайних ситуацій тощо. Сформувані особистість з високим рівнем мотивації до безпеки можливо за рахунок освітнього процесу, який здійснюється протягом усього життя, і в університетах зокрема. Саме молодь студентського віку, яка розуміє пріоритети свого буття, важливість питань безпеки власної та оточення, протягом перебування у вищому навчальному закладі може отримати знання, вміння, навички та сформувані культуру безпечної життєдіяльності.

Навчання студентів питанням безпеки життєдіяльності та охорони праці у технічних, технологічних та транспортних вищих навчальних закладах були предметом дослідження таких учених як Б. Блюхер [3], В. Березуцький [4], О. Богатов [5], О. Запорожець [3], Н. Кулалаєва [6], В. Михайлюк [7], М. Хворост [8] та ін.. Підготовка до забезпечення безпеки життєдіяльності педагогами вивчалась у роботах учених, як то: Ш. Ісмаїлов [9], М. Квітко [10] та ін.. Формування культури безпеки студентів гуманітарного профілю у своїх роботах вивчали А. Зенін [11], О. Літвіна [12]; туристичного профілю – Т. Зирянова [13] та ін.. На здоров'я та здоровий спосіб життя у студентів класичних університетів в рамках дисциплін з безпеки звертають увагу Т. Куйдіна [14], Г. Тимченко [15] та ін.

Формування елементів культури безпеки життєдіяльності засобами освіти досліджується у Львівському національному університеті імені І. Франка. Ученими зазначеного вишу розглядаються питання інтернет-залежності, небезпеки урбанізованого середовища, безпека дорожнього руху, соціальні хвороби, мотивація до здоров'я-збережувальної діяльності тощо (В. Ващук [16], Я. Галаджун [17] А. Зелінський [17], Л. Кіт [18], Н. Наливайко [18], З. Яремко [16, 17]

та ін.). Розуміючи неосяжний спектр питань, які необхідно вивчати стосовно питань безпечної життєдіяльності, різноманіття спеціальностей та складність процесу формування культури безпечної життєдіяльності, нами не знайдено досліджень, які би у повній мірі висвітлювали роль саме класичних університетів у цьому процесі.

3. Мета та задачі дослідження

Мета статті: обґрунтувати роль класичних університетів у формуванні в студентів культури безпечної життєдіяльності.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися наступні задачі: проаналізувати роль класичних університетів у становленні сучасної вищої освіти та довести значимість класичного університету у формуванні культури безпечної життєдіяльності українських студентів.

4. Аналіз ролі класичних університетів у вищій освіті країни та світу

У визначенні інтелектуального і соціокультурного рівня життя класичний університет як найважливіший компонент світової цивілізації відіграє провідну роль і виступає як об'єднання трьох видів суспільно значущих соціальних інститутів: науки, освіти і культури. Сьогодні можна говорити про особливу роль університету в здійсненні виходу з глобальної кризи та реалізації чергової спроби переходу до сталого економічного розвитку. Відбувається процес становлення епохи знань, формування інформаційно-високотехнологічного суспільства з принципово новою філософією відносин. З. Луцишин [19] зазначає, що виграють саме ті країни, які пріоритетом вибрали подальший розвиток науки, освіти, науково-дослідних програм і підвищення їх якості. За цих умов і вимог часу, саме класичні університети можуть виконувати головну і найважливішу місію перед суспільством щодо реалізації та затвердження якісного реформування освіти, відповідаючи викликам глобалізації та консолідації світу [2].

Серед специфічних ознак класичних університетів можна виділити такі: переважання в науковій роботі частки фундаментальних досліджень; високий рівень підготовки фахівців; підготовка фахівців для наукомістких виробництв (за рахунок великого числа учених в області фундаментальних наук); вищий рівень фундаментальної підготовки, перехід до реалізації міждисциплінарних знань, активне використання в навчальному процесі результатів і технологій наукового пошуку; орієнтація на підготовку викладацьких кадрів для системи вищої освіти (особливо в області гуманітарних, природничих і точних наук); можливість отримання студентами базових знань у різних областях науки при оптимальному поєднанні природно-наукових і гуманітарних дисциплін, здібність до формування і розповсюдження етичних і культурних цінностей, переважання в науковій роботі частки фундаментальних досліджень. Зазначені риси університетської освіти та якості їх випускників дозволяють говорити про особливу роль класичних університетів. Як підкреслює З. Луцишин [19], класичний універси-

тет є одним з головних джерел поповнення науково-педагогічних кадрів для системи вищої освіти, генератор змін у сфері організації освіти. Р. Барнетт [20] вважає, що основна функція сучасного університету – допомагати суб'єкту, який знаходиться на фазі становлення, існувати і розвиватися в умовах «невизначеності» сучасного суспільства з перехресними й складними дискурсами у владі щодо істини, економіки, знання і емансипації.

Слід підкреслити переваги класичних університетів перед іншими типами вищих навчальних закладів, особливо в контексті Болонського процесу, як то:

– Забезпеченість найбільш висококваліфікованими викладачами із широким спектром спеціальностей, що дає можливість університетам відкривати навчання за новими спеціальностями і напрямками, створювати умови для одержання студентами іншої додаткової, «ринково орієнтованої» спеціальності, забезпечувати інтегративність навчання. Наявність великої кількості вчених у галузі фундаментальних наук, відомих у світі наукових шкіл сприяє полегшенню підготовки фахівців для наукових виробництв, формуванню навколо університетів технопарків, інноваційних інкубаторів, венчурних центрів і т. д.

– Забезпечення підготовки на найвищому інтелектуальному рівні в магістратурі, аспірантурі та докторантурі, наявність широкої системи профорієнтаційної роботи, перепідготовки і підвищення кваліфікації, тісні зв'язки з навчальними закладами всіх рівнів акредитації і широким спектром роботодавців. Це особливо актуально з огляду можливості реалізувати ідеї безперервної освіти, освіти впродовж усього життя;

– Широта спектру підготовки фахівців у класичних університетах дає найкращі можливості охопити всі проблеми підготовки фахівців для різних сфер діяльності і бути лідерами в реалізації освітньої функції вищої школи. Класичні університети реально виступають основним полем для відпрацювання різних змін у змісті і технології освіти, у першу чергу посилення фундаментальної складової підготовки, активного використання в освітньому процесі результатів і технологій наукового пошуку, поглиблення міждисциплінарних знань та інше [19, 21, 22].

Класичний університет, на протигагу більшості вищих навчальних закладів, які прагнуть у сучасних умовах створити собі штучну популярність за рахунок додаткових ресурсів не освітнього характеру, повинен зберегти свою елітарність як науковий і духовний центр. Ф. Тугуз [23] наводить завдання, які повинен виконувати класичний університет:

1) зберігати безперервність процесу соціалізації, що сприяє розвитку особистості у всій її багатолановості;

2) зберігати основи класичної освіти;

3) розвивати особистість в освітньому просторі класичного університету не тільки відповідно до вимог та потреб суспільства, а й з урахуванням здібностей і спрямованості особистості;

4) зберігати ціннісно-сміслову основу, яка виступає сполучною ланкою між різними історичними епохами.

Отже, класичний університет розуміється як передовий, прогресивний, науково-освітньо-просвітницький центр, фундаментальна науково-дослідна інституція, загальнонаціональний інтелектуальний центр, генератор новацій і креативу, каталізатор і провідник високої культури і духовності. Основною місією класичного університету є навчання досягнень культури, розвиток інтелекту і духовності, що розглядаються в якості кінцевих цілей університетської освіти та відповідають його природі [24].

У той же час підготовка педагогічних кадрів у класичних університетах здійснюється у формі додаткової професійної освіти [22, 25]. Згідно нового закону «Про вищу освіту» сьогодні неоднозначно постає питання щодо можливості підготовки майбутніх учителів, зважаючи на той факт, що класичні університети, як науково-дослідні інститути у перспективі, мають отримати додатковий дозвіл на таку підготовку. При цьому, на теперішній час (станом на 1 червня 2016 року) студенти одержують кваліфікацію викладача паралельно з освоєнням основної освітньо-професійної програми, реалізується підготовка викладача для середньої школи і викладача вищої школи (на базі магістратури або аспірантури).

Університет як особлива педагогічна система забезпечує глибоку теоретичну підготовку випускників до майбутньої науково-практичної і педагогічної діяльності, забезпечуючи тісне поєднання навчальної і науково-дослідної роботи, підкреслює М. Клінцова [25]. Будь-який університет є центром наукової думки, готуючи високопрофесійних фахівців широкого профілю і озброюючи їх психолого-педагогічними вміннями і навиками. Історично-обумовлена відмінність класичного університету та перевірена часом діяльність демонструє, що студенти університету одержують глибоку науково-теоретичну підготовку, опановують технікою сучасного експерименту, основами фундаментальних наук, педагогічними прийомами. На відміну від педагогічних інститутів, класичний університет, крім фахівців по тій або іншій галузі науки, готує педагогів для ланок та різних ступенів освіти [22, 26].

5. Обґрунтування пріоритету класичних університетів у формуванні культури безпечної життєдіяльності студентів

Навчання питанням безпечної життєдіяльності у вищих закладах освіти здійснюється мінімум двома взаємодоповнюючими варіантами: через основний курс (згідно типових та робочих навчальних програм для певної дисципліни та рівня освіти) та інтегративні взаємозв'язки з іншими курсами (дисциплінами). Саме у класичному університеті, якій готує широкий спектр фахівців різних спеціальностей, є можливість об'єднати опанування гуманітарних, природничих, соціальних, точних наук із процесом формування культури безпечної життєдіяльності.

З урахуванням пізнавальних можливостей тих, хто навчається, програми навчання з дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці» будуються на основі «спірального» розгортання системи знань про безпеку і небезпеку людини, що дає

змогу на кожному етапі навчання формувати відносно цілісну картину небезпек внутрішнього і навколишнього світу, забезпечити розвиток необхідних складових індивідуальної захищеності особи, поступово поглиблювати світоглядну і досвідну складові змісту освіти. Це досягається шляхом поступового збільшення кількості зв'язків і відносин, що вивчаються, поглиблення знань про сутність явищ, а також – характеру пізнавальної діяльності студента [27].

Як підсумок навчання у вищому навчальному закладі, випускник з дипломом кваліфікаційного рівня «бакалавр» повинен бути здатним забезпечити необхідний рівень безпеки в повсякденні як собі, так і особам, про яких піклується. Він має бути готовим забезпечити індивідуальну безпеку та виконувати певні роботи в складі групи фахівців із забезпечення зовнішнього захисту людей в умовах надзвичайних ситуацій. Він також має бути здатним до цілеспрямованої роботи з підвищення індивідуальної підготовленості з безпечної життєдіяльності людей шляхом їх навчання.

Основним досягненням сучасної науки про безпеку ми вважали прийняття спільного Наказу Міністерства освіти і науки України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 року №969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України» та розробка, у відповідність до цього Наказу, типових навчальних програм з нормативних дисциплін «Безпека життєдіяльності» (БЖД), «Основи охорони праці» (ООП), «Охорона праці в галузі» (ОПГ) та «Цивільний захист» (ЦЗ). Спільний наказ чітко регламентує, що означені дисципліни вивчаються всіма студентами, курсантами та слухачами вищих навчальних закладів України (крім навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України).

Імплементация нового Закону Про вищу освіту у навчальний процес, що надає автономії вищим навчальним закладам та право відмінити дисципліни, які опікуються безпекою, негативно впливає на загальні невітніші цифри постраждалих під час надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціально-політичного та воєнного характеру, загиблих від нечасно наданої першої долікарської допомоги, кількості загиблих у зоні антитерористичної операції, небезпечної поведінки у повсякденні тощо.

Зараз відсутній жорсткий контроль за включенням цих дисциплін до напрямів підготовки бакалаврів та магістрів. Тому дисципліни об'єднуються, змінюють назву, об'єм, зміст чи взагалі знищуються. Економічні навчальні заклади взагалі намагаються ігнорувати дисципліни з безпеки. Й лише у більшості класичних університетів, в яких керівництво розуміє пріоритетність та необхідність дисциплін з безпеки, для студентів кваліфікаційного рівня «бакалавр» залишаються такі дисципліни як «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці».

Сьогодні єдиним законодавчо діючим документом щодо дисциплін з безпеки є затверджені Міністерством освіти і науки України типові програми (2011) нормативних навчальних дисциплін: «Безпека життєдіяльності» [28], «Основи охорони праці» [29]. В них акцентується увага на тому, що вивчення означених дисципліни полягає у набутті студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку. Завданням означених дисциплін передбачено опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні задачі з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятності ризику.

Уперше на рівні типової програми вводиться поняття «культура безпеки» як елемент загальної культури. Проте, типова програма не враховує необхідності системного підходу до формування культури безпечної життєдіяльності студентів університету та особливостей класичних університетів, що значно ускладнює виконання запропонованих програм. А саме: нами вбачається необхідним розширення освітньо-просвітницької складової програм із набуттям психолого-педагогічних навичок та умінь щодо формування культури безпечної життєдіяльності за рахунок зменшення розрахунково-графічної компоненти, важливої у технічних вишах.

Згідно затвердженого переліку галузей знань і спеціальностей (2015), за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, сьогодні у вищих навчальних закладах України увага звертається лише на такі галузі знань: 12. Інформаційні технології (спеціальність Кібербезпека); 26. Цивільна безпека (спеціальності Пожежна безпека та Цивільна безпека) та 25. Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону (спеціальності Державна безпека, Безпека державного кордону) [30]. Таким чином, безпеки повсякдення, крім пожежної безпеки, випадають з рамки переліку спеціальностей.

З означеного переліку та згідно нового Закону «Про вищу освіту» можна відзначити, що вищі навчальні заклади питання безпеки, які не пов'язані із підготовкою вищеназваних фахівців, можуть мінімізувати включення дисциплін з безпеки до навчальних планів підготовки своїх студентів за своїм уподобанням.

Слід підкреслити, що напрям «Цивільна безпека» об'єднує у собі питання безпечної життєдіяльності під час виробничої діяльності та убезпечення безпеки під час надзвичайних ситуацій різного харак-

теру (спеціальність «Пожежна безпека» та «Цивільна безпека»). Підготовку з напрямку «Цивільна безпека» здійснюють різні спеціалізовані вищі навчальні заклади України (Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, м. Черкаси; Львівський державний університет безпеки життєдіяльності; Національний університет цивільного захисту України, м. Харків тощо).

Технічні вищі навчальні заклади, які спеціалізувалися на питаннях охорони праці та готували інженерів з охорони праці (Луцький національний технічний університет; Національний університет «Львівська політехніка»; Національний університет водного господарства, м. Рівне; Придніпровська державна академія будівництва та архітектури та інші політехнічні університети таких міст як Харків, Одеса, Київ, Запоріжжя тощо), сьогодні можуть вести мову лише про спеціалізацію щодо охорони праці. Слід зауважити, що деякі класичні національні університети теж вели підготовку з безпеки під час трудової діяльності зі спеціальності «Охорона праці»: Хмельницький національний університет, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна та ін. Як бачимо, навчання питанням безпеки та формування культури безпечної життєдіяльності у студентів класичних університетів не зазначається а ні в переліку спеціальностей, а ні в типових програмах.

Одним із головних завдань українських викладачів вищої школи з безпеки життєдіяльності є підготовка фахівців, здатних діяти у нестандартних умовах та небезпечних ситуаціях. Технічні вищі навчальні заклади увагу акцентують на техніці безпеки, охороні праці та захисті працюючих і оточуючих від небезпечних і шкідливих факторів виробництва. Тобто можна стверджувати, що фахівці з охорони праці, яких готують технічні вищі навчальні заклади, призначені для захисту лише під час виробничої діяльності.

Спеціальні вищі навчальні заклади з безпеки (як то інститут цивільного захисту, безпеки життєдіяльності, військові академії та інші) навчають питанням оборони та захисту у надзвичайних ситуаціях: під час та при ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійних лих тощо. Таким чином, захист та оборону у надзвичайних ситуаціях та під час виробничої діяльності, на наш погляд, повинні забезпечувати випускники технічних та спеціалізованих вищих навчальних закладів. Цивільна безпека як загальна безпека населення, профілактична робота для забезпечення безпеки у повсякденні, побуті повинна бути прерогативою випускників класичних університетів.

Ситуації кожного дня, поведінка у побуті, безпека мирного населення під час військових конфліктів, природних та техногенних надзвичайних ситуацій, поведінка на природі, безпека праці, перша долікарська допомога у невідкладних станах тощо для студентів класичних університетів може розглядатися під час вивчення дисциплін з «Цивільної безпеки» (Безпека життєдіяльності, Основи охорони праці для кваліфікаційного рівня «бакалавр» тощо). Майбутні фахівці, яких готує класичний університет, можуть стати тим прошарком сучасного суспільства, які будуть здатні вести не лише профілактичну роботу що-

до безпечної життєдіяльності населення, допомогу фахівцям, а й забезпечувати безпеку у соціумі та психологічну стабільність серед населення.

6. Висновки

Таким чином, у рамках реформування вищої освіти, створення нових стандартів, змін у переліку спеціальностей та галузей знань необхідно розмежувати повноваження сучасних вишів щодо безпеки, змінити поле діяльності та сфери впливу для загальноукраїнського ефекту безпечного суспільства. Так, для захисту та оборони необхідно відвести підготовку у технічних та спеціалізованих навчальних закладах. Класичним університетам надати можливість формувати культуру безпечної життєдіяльності студентів різних спеціальностей для здійснення наукової, просвітницької, волонтерської та допоміжної ролі в забезпеченні безпеки.

Отже, сформувати особу з високим рівнем культури безпечної життєдіяльності можливо за рахунок освітнього процесу, який здійснюється протягом усього життя, і в тому числі в класичних університетах. На нашу думку, у розвитку напрямку «Цивільна безпека» класичні університети відіграють роль розповсюджувачів, актуалізаторів та популяризаторів питань безпечної життєдіяльності під час повсякденної діяльності, виробничої практики та під час надзвичайних ситуацій. Завдяки класичній освіті майбутні фахівці (студенти) різного напрямку підготовки мають змогу отримати знання, вміння, навички та певні компетенції щодо безпечної життєдіяльності. У той же час за рахунок поступового, наскрізного навчання велика кількість студентів має змогу через дисципліни цивільної безпеки (Безпека життєдіяльності, Основи охорони праці та ін.) сформувати культуру безпечної життєдіяльності саме у класичному університеті.

Для урахування змін і досвіду Європейської системи освіти у питаннях ризику, наукові дослідження у сфері безпеки людини на сторожі мають стояти і класичні університети з розгалуженою сферою наукових досліджень та можливостями освітнього процесу щодо формування культури безпечної життєдіяльності.

Література

1. Медведєв І. А. Державне управління розвитком університету: теоретично-прикладний аспект [Текст]: монографія / І. А. Медведєв. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. – 220 с.
2. Историческая миссия университетов. Беседа с Генеральным директором ЮНЕСКО Ф. Майором [Текст] // Вестн. высш. шк. – М., 1989. – № 8. – С. 90–92.
3. Blyukher, B. Third party risk around airports as an environmental issue [Text]: conf. / B. Blyukher, O. Zaporozhets // Безпека людини у сучасних умовах. – Харків, ГО СФБЖДЛ, 2015. – С. 396–402.
4. Березуцький, В. В. Євроінтеграція та керування безпекою праці на підприємстві у сучасних умовах [Текст]: наук.-практ. конф. / В. В. Березуцький, В. В. Халіль // Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика. – К.: «Темпо», 2016. – С. 28–30.
5. Богатов, О. І. Вдосконалення нормативно-правового забезпечення з охорони праці на автотранспорті

[Текст]: наук.-практ. конф. / О. І. Богатов, М. Д. Каслін // Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика. – К.: «Темпо», 2016. – С. 38–41.

6. Кулалаєва, Н. В. Безпека забудови інфраструктури летовищ [Текст]: наук.-практ. конф. / Н. В. Кулалаєва // Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика. – К.: «Темпо», 2016. – С. 140–143.

7. Михайлюк, В. О. Умови безпечного функціонування водного транспорту та портових споруд [Текст]: наук.-практ. конф. / В. О. Михайлюк // Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика. – К.: «Темпо», 2016. – С. 167–170.

8. Хворост, М. П. Шляхи зниження шкідливого впливу транспортного шуму [Текст]: наук.-мет. конф. / М. В. Хворост, М. С. Боровок // Безпека людини у сучасних умовах. – Харків: ГО СФБЖДЛ, 2015. – С. 194–196.

9. Исмаилов, Ш. О. Культура безпального поведіння людини [Текст] / Ш. О. Исмаилов // Известия ДГПУ. Психолого-педагогические науки. – 2010. – № 4. – С. 14–17.

10. Квітко, М. О. До питання формування культури безпеки життєдіяльності студентів педагогічного університету [Текст]: наук.-мет. конф. / М. О. Квітко, О. Я. Меліков, Г. О. Квітко // Безпека людини у сучасних умовах. – Харків: ГО СФБЖДЛ, 2015. – С. 47–52.

11. Зенін, А. П. Проблема скорочення дисциплін з безпеки – це не тільки проблема формування культури безпеки у студентів, це також проблема культури безпеки всієї країни [Текст]: наук.-мет. конф. / А. П. Зенін // Безпека людини у сучасних умовах. – Харків: ГО СФБЖДЛ, 2015. – С. 129–137.

12. Литвина, Е. В. Воспитание культуры безопасности школьников в процессе преподавания гуманитарных дисциплин [Текст] / Е. В. Литвина // Сибирский педагогический журнал. – 2009. – № 6. – С. 184–191.

13. Зырянова, Т. В. Формирование культуры безопасности жизнедеятельности у студентов туристского вуза [Текст]: дис ... канд. пед. наук / Т. В. Зырянова. – М., 2011. – 186 с.

14. Куйдіна, Т. М. Моніторинг фізичного та психічного здоров'я студентів першого курсу класичного університету [Текст]: наук.-мет. конф. / Т. М. Куйдіна, О. В. Кабацька // Безпека людини у сучасних умовах. – Харків: ГО СФБЖДЛ, 2015. – С. 147–150.

15. Тимченко, Г. М. Здоров'я та здоровий спосіб життя шляхом створення тематичних курсів у LMS MOODLE для студентів класичного університету [Текст]: наук.-мет. конф. / Г. М. Тимченко // Безпека людини у сучасних умовах. – Харків, ГО СФБЖДЛ, 2015. – С. 152–155.

16. Ващук, В. В. Деякі питання інтернет-залежності та психофізіологічні особливості людини [Текст] / В. В. Ващук, М. Є. Демчина, З. М. Яремко // Комунальне господарство міст. Серія «Технічні науки та архітектура». – 2015. – Вип. 120 (1). – С. 99–101.

17. Муць, І. Р. Усвідомлення небезпек сучасного урбанізованого середовища [Текст] / І. Р. Муць, Я. В. Галаджун, А. В. Зелінський, З. М. Яремко // Комунальне господарство міст. Серія «Технічні науки та архітектура». – 2015. – Вип. 120 (1). – С. 95–98.

18. Кіт, Л. Я. Формування здоров'язбережувальних компетентностей у студентської молоді [Текст] / Л. Я. Кіт, Н. В. Наливайко // Комунальне господарство міст. Серія «Технічні науки та архітектура». – 2015. – Вип. 120 (1). – С. 191–194.

19. Луцишин, З. О. Роль класичних університетів у підвищенні якості вищої освіти [Текст] / З. О. Луцишин // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2010. – № 94-96. – С. 103–108.

20. Барнетт, Р. Осмысление университета [Текст] / Р. Барнетт // Образование в современной культуре. – Мн.: Прописи, 2001. – С. 98. – Режим доступа: <http://charko.narod.ru/tekst/alm1/barnet.htm>

21. Новиков, А. М. Что такое элитарное образование? [Текст] / А. М. Новиков // Народное образование. – 2004. – № 1. – С. 62–66.

22. Остапенко, А. А. Особенности классического университета как элитарной образовательной организации [Текст] / А. А. Остапенко, В. А. Калинина // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – № 10. – С. 227–230.

23. Тугуз, Ф. К. Макродетерминанты и специфика их воздействия на социализацию личности в образовательном пространстве классического университета [Текст] / Ф. К. Тугуз // Власть. – 2014. – № 7. – С. 87–91.

24. Строгеецкая, Е. В. Идея и миссия современного университета [Текст] / Е. В. Строгеецкая // Вопросы образования. – 2009. – № 4. – С. 67–82.

25. Клінцова, М. М. Специфіка підготовки педагогів в класичному університеті [Текст] / М. М. Клінцова // Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/39_2/visnuk_2.pdf

26. Педагогическая энциклопедия. Т. 2 [Текст] / под ред. И. А. Каирова, Ф. Н. Петрова. – М.: Советская энциклопедия, 1968. – 876 с.

27. Кузнецов, В. О. Концепція освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини» [Текст] / В. О. Кузнецов, В. Лукьянчиков, Н. Малишева та ін. // Освіта України. – 1997. – № 50. – С. 6–8.

28. Типова навчальна програма нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст», «бакалавр» [Текст]. – Київ, 2011. – 18 с.

29. Типова навчальна програма нормативної дисципліни «Основи охорони праці» для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей і напрямів підготовки за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст» та «бакалавр» [Текст]. – Київ, 2011. – 15 с.

30. Постанова «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [Текст]. – Кабінет Міністрів України. – Київ, 2015. – № 266.

References

1. Medvedjev I. A. (2011). Derzhavne upravlinnja rozvytkom universytetu: teoretychno-pryklyadnyj aspekt. Kharkiv: Vyd-vo HarRI NADU "Magistr", 220.
2. Istoricheskaja missija universitetov. Beseda s General'nym direktorom JuNESKO F. Majorom (1989). Vestn. vyssh. shk. Moscow, 8, 90–92.
3. Blyukher, B., Zaporozhets, O. (2015). Third party risk around airports as an environmental issue. Bezpeka ljudy ny u suchasnyh umovah. Kharkiv, GO SFBZhDL, 396–402.
4. Berezuc'kyj, V. V., Halil', V. V. (2016). Jevrointegracija ta keruvannja bezpekoju pracj na pidpryjemstvi u suchasnyh umovah. Bezpeka zhyttja i dij al'nosti ljudy ny – osvita, nauka, praktyka. Kyiv: «Темпо», 28–30.
5. Bogatov, O. I., Kaslin, M. D. (2016). Vdoskonalennja normatyvno-pravovogo zabezpechennja z ohorony pracj na avtotransporti. Bezpeka zhyttja i dij al'nosti ljudy ny – osvita, nauka, praktyka. Kyiv: «Темпо», 38–41.
6. Kulalajeva, N. V. (2016). Bezpeka zabudovy infrastruktury letovyssh. Bezpeka zhyttja i dij al'nosti ljudy ny – osvita, nauka, praktyka. Kyiv: «Темпо», 140–143.
7. Myhajljuk, V. O. (2016). Umovy bezpechnogo funkcionuvannja vodnogo transportu ta portovyh sporud.

Bezpeka zhyttja i dijal'nosti ljudyny – osvita, nauka, praktyka. Kyiv: «Tempo», 167–170.

8. Hovorost, M. P., Borovok, M. S. (2015). Shljahy znyzhennja shkidlyvogo vplyvu transportnogo shumy. Bezpeka ljudyny u suchasnyh umovah. Kharkiv: GO SFBZhDL, 194–196.

9. Ismailov, Sh. O. (2010). Kul'tura bezopasnogo povedenija lichnosti. Izvestija DGPU. Psihologo-pedagogicheskie nauki, 4, 14–17.

10. Kvitko, M. O., Melikov, O. Ja., Kvitko, G. O. (2015). Do pytannja formuvannja kul'tury bezpeky zhyttjedial'nosti studentiv pedagogichnogo universytetu. Bezpeka ljudyny u suchasnyh umovah. Kharkiv: GO SFBZhDL, 47–52.

11. Zenin, A. P. (2015). Problema skorochennja dyscyplin z bezpeky – ce ne til'ky problema formuvannja kul'tury bezpeky u studentiv, ce takozh problema kul'tury bezpeky vsi-jei' krai'ny. Bezpeka ljudyny u suchasnyh umovah. Kharkiv: GO SFBZhDL, 129–137.

12. Litvina, E. V. (2009). Vospitanie kul'tury bezopasnosti shkol'nikov v processe prepodavannja gumanitarnykh disciplin. Sibirskij pedagogicheskij zhurnal, 6, 184–191.

13. Zyrjanova, T. V. (2011). Formirovanie kul'tury bezopasnosti zhiznedejatel'nosti u studentov turistskogo vuza. Moscow, 186.

14. Kujdina, T. M., Kabac'ka, O. V. (2015). Monitoryng fizychnogo ta psyhichnogo zdorov'ja studentiv pershogo kursu klasychnogo universytetu. Bezpeka ljudyny u suchasnyh umovah. Kharkiv: GO SFBZhDL, 147–150.

15. Tymchenko, G. M. (2015). Zdorov'ja ta zdorovyj spobiv zhyttja shljahom stvorennya tematychnykh kursiv u LMS MOODLE dlja studentiv klasychnogo universytetu. Bezpeka ljudyny u suchasnyh umovah. Kharkiv, GO SFBZhDL, 152–155.

16. Vashhuk, V. V., Demchyna, M. Je., Jaremko, Z. M. (2015). Dejaki pytannja internet-zalezhnosti ta psyhofiziologichni osoblyvosti ljudyny. Komunal'ne gospodarstvo mist. Serija «Tehnichni nauky ta arhitektura», 120 (1), 99–101.

17. Muc', I. R., Galadzhun, Ja. V., Zelins'kyj, A. V., Jaremko, Z. M. (2015). Usvidomlennja nebezpek suchasnogo urbanizovanogo seredovyssha. Komunal'ne gospodarstvo mist. Serija «Tehnichni nauky ta arhitektura», 120 (1), 95–98.

18. Kit, L. Ja., Nalyvajko, N. V. (2015). Formuvannja zdorov'jazberezhuvajnyh kompetentnostej u students'koi' mo-

lodi. Komunal'ne gospodarstvo mist. Serija «Tehnichni nauky ta arhitektura», 120 (1), 191–194.

19. Lucyshyn, Z. O. (2010). Rol' klasychnykh universytetiv u pidvyshhenni jakosti vyshhoi' osvity. Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filosofija. Politologija, 94–96, 103–108.

20. Barnett, R. (2001). Osmyslenie universiteta. Obrazovanie v sovremennoj kul'ture. Minsk: Propilei, 98. Available at: <http://charko.narod.ru/tekst/alm1/barnet.htm>

21. Novikov, A. M. (2004). Chto takoe jelitarnoe obrazovanie? Narodnoe obrazovanie, 1, 62–66.

22. Ostapenko, A. A., Kalinina, V. A. (2014). Osobnosti klassicheskogo universiteta kak jelitarnoj obrazovatel'noj organizacii. Mezhdunarodnyj zhurnal jeksperimental'nogo obrazovanija, 10, 227–230.

23. Tuguz, F. K. (2014). Makrodeterminanty i specyfika ih vozdeystvija na socializaciju lichnosti v obrazovatel'nom prostranstve klassicheskogo universiteta. Vlast', 7, 87–91.

24. Storgeckaja, E. V. (2009). Ideja i missija sovremenogo universiteta. Voprosy obrazovanija, 4, 67–82.

25. Klincova, M. M. Specyfika pidgotovky pedagogiv v klasychnomu universyteti. Available at: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/39_2/visnuk_2.pdf

26. Kairov, I. A., Petrov, F. N. (Eds.) (1968). Pedagogicheskaja jenciklopedija. Vol. 2. Moscow: Sovetskaja jenciklopedija, 876.

27. Kuznjecov, V. O., Luk'janichkov, V., Malysheva, N. et. al. (1997). Koncepcija osvity z naprjamu «Bezpeka zhyttja i dijal'nosti ljudyny». Osvita Ukrainy, 50, 6–8.

28. Typova navchal'na programa normatyvnoi' dyscypliny «Bezpeka zhyttjedial'nosti» dlja vyshhyh navchal'nyh zakladiv dlja vsih special'nostej za osvitu o-kvalifikacijnymy rivnjamy «molodshyj specialist», «bakalavr» (2011). Kyiv, 18.

29. Typova navchal'na programa normatyvnoi' dyscypliny «Osnovy ohorony praci» dlja vyshhyh navchal'nyh zakladiv dlja vsih special'nostej i naprjamiv pidgotovky za osvitu o-kvalifikacijnymy rivnjamy «molodshyj specialist» ta «bakalavr» (2011). Kyiv, 15.

30. Postanova «Pro zatverdzhennja pereliku galuzej znan' i special'nostej, za jakyky zdijsnujet'sja pidgotovka zdobuvachiv vyshhoi' osvity» (2015). Kabinet Ministriv Ukrainy. Kyiv, 266.

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук, професор Карпова Е. Е.
Дата надходження рукопису 15.06.2016*

Гвоздїй Світлана Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри, кафедра медичних знань та безпеки життєдіяльності, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Дворянська, 2, м. Одеса, Україна, 65082
E-mail: spgvozdiy@rambler.ru